

neboť specifika a obtíže těchto studentů jsou často nesprávně interpretovány, znevažovány a nedostává se jim potřebné podpory. Škoda, že se autorky nevěnují i studentům s duševním onemocněním, kteří se rovněž setkávají s nepochopením a předsudky.

Celkově lze konstatovat, že se jedná o převážně vydařenou a pro mnohé potřebnou publikaci, kterou však limitují dílčí nedostatky: věnuje se situaci vysokoškolských studentů a trendům inkluzivního vzdělávání jen na Univerzitě Karlově, resp. v Praze, neodkazuje na řadu relevantních zdrojů – mj. na velmi kvalitní sborník z konferencí tematicky zaměřených na zpřístupňování vysokoškolského studia lidem se zdravotním postižením (Ostrava, Liberec, Brno, Praha), na výstupy z šetření firmy Alevia pro MŠMT (2010), které mapovalo situaci v oblasti služeb a podpory studentů s postižením na všech, zejména veřejných vysokých školách v ČR, nebo na validní informace od nadací, které studenty s postižením výrazně podporují – Konto bariéry (Nadace charity 77), Výbor Dobré vůle O. Havlové aj. Také je zde užíván termín handicap, ačkoliv platná ICF (MKF) WHO jej doporučuje nepoužívat a preferuje mnohem výstižnější „omezení v aktivitě a zapojení“. V publikaci je sice nevysloveně, avšak místy zřetelně kladeno pomyslné rovnítko mezi studenty s postižením a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP), ačkoliv z praxe víme, že každý

student s postižením nemusí být studentem se SVP (např. student s diabetem potřebuje dodržovat režimová opatření daná jeho chronickým onemocněním, avšak nemusí mít speciální vzdělávací potřeby). Ve světle těchto skutečností se publikace jeví jako poněkud nehotová, vybízející k dalšímu doplnění a dopracování.

Publikace však akcentuje celistvé, holistické pojetí člověka a paradigma jeho životní situace – v tomto případě determinovaná, „rámovaná“ studiem na vysoké škole, proto i přes uvedené poznámky věřím, že přinese užitek mnoha čtenářům.

Libor Novosad

**Lea Květoňová, Iva Strnadová,
Vanda Hájková:**
Cesty k inkluzi.

Praha: Karolinum, 2012. 167 s.

Stejně jako v jiných zemích, také v ČR byl v minulosti a v důsledku historického vývoje v oblasti vzdělávání lidí s postižením převažující přístup, jehož hlavním rysem byla výhradní koncentrace dětí, žáků a studentů do speciálních škol zaměřených na jednotlivé typy zdravotního postižení. Volba pro možnost vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu prakticky neexistovala. Získání vysokoškolského diplomu bylo pro lidi s postižením v ČR až do 90. let minulého století

možné jen v řádu jednotlivců a v zásadě pouze v případech, kdy měli pro studium mimořádně příhodné osobní podmínky v podobě podpory rodiny nebo přátel. Vysoké školy byly bez výjimky bariérové a prakticky neexistovaly podpůrné nástroje pro typ vzdělávání dnes označovaný jako inkluzivní. V současné době je přes řadu obtíží situace příznivější a počet studentů a absolventů se zdravotním postižením se na vysokých školách v ČR každoročně zvyšuje. Nárůst je dán mimo jiné i přirozeným demografickým vývojem „populace integrovaných“ v primárním a sekundárním školství, kteří dospívají do věku vysokoškoláků, a otázka další volby vzdělání je pro ně již aktuální.

V rámci vysokoškolského vzdělávání neexistuje alternativa „speciální škola“, jediným možným řešením je právě inkluzivní vzdělávání, které však nevzniká „samo od sebe“. Pro jeho vytváření je klíčová spolupráce různých subjektů, počínaje managementem vysoké školy, přes akademiky a samotné studenty s postižením i bez něj až po administrativně technický personál a další. Nejde pouze o potřebu odstraňování a nevytváření bariér fyzického a informačního prostředí, zásadním pro inkluzivní vzdělávání je porozumění jinakosti jako přirozené součásti lidského společenství, včetně akademického prostředí.

Publikace podává, dle autorek, pohledy na situaci studentů s postižením (v terminologii publikace

označovaných jako „studenti se speciálními vzdělávacími potřebami“) v průběhu jejich studia na vysokých školách a zvláštní pozornost věnuje překážkám ve studiu, s nimiž se tito studenti setkávají. Zaměřuje se rovněž na strategie, které se studentům při překonávání překážek při studiu osvědčily.

Publikace je členěna do pěti hlavních kapitol. První kapitola se zabývá filozoficko-historickými a etickými východisky reflexe jinakosti v kontextu vysokoškolského prostředí. Jinakost (jako filozofická a sociologická kategorie) se prolíná celou monografií a v úvodním textu je vztažena k etickým hodnotám a k pragmatickému základu inkluzivního vzdělávání.

Druhá kapitola je věnována zkušenostem vysokoškolských studentů se zdravotním postižením, kteří mají (ve srovnání se studenty bez postižení) tzv. specifické vzdělávací potřeby (SVP) a využívají některou z forem podpory pro vyrovnávání podmínek při studiu. První část kapitoly obsahuje rozbor výsledků dotazníkového šetření mezi studenty s SVP, který naznačuje rozdíly v tom, jaké formy podpory fakulty studentům s SVP nabízejí a jaké formy podpory studenti s SVP očekávají a reálně využívají. Dle autorky nelze inkluzivní podmínky ve vysokoškolském vzdělávání zajistit standardním nabídkovým „balíčkem“ pro všechny studenty s SVP, aniž by se přihlíželo k charakteru jejich postižení a k individuálním

konkrétním potřebám. Nabídky služeb by proto měly fakulty koncipovat ve spolupráci s těmito studenty na základě vstupní depistáže vzdělávacích potřeb, jejich průběžného monitoringu, úprav a individuálně adresné nabídky podpory. Druhá část kapitoly seznamuje s výsledky kvalitativního výzkumu mezi studenty s SVP, který se zabýval jejich zkušenostmi v různých oblastech života, např. v oblasti mezilidských vztahů, sebepojetí, autonomie, stylů učení, profesních plánů, obtíží zakoušených při vysokoškolském studiu a strategiemi jejich zvládnutí, návrhy a doporučení studentů ke zvýšení kvality podpůrných opatření atd.

Třetí kapitola se věnuje tématu asistence při podpoře vysokoškolského studia studentům s postižením. Jsou zde prezentovány vybrané výsledky kvalitativního výzkumu, jehož deklarovaným cílem bylo zmapovat stávající služby asistence při studiu na Univerzitě Karlově a hlavní determinanty, které službu přímo i nepřímo ovlivňují.

Ve čtvrté kapitole jsou prezentovány postoje k jinakosti a k inkluzivnímu vzdělávání u žáků základních škol a studentů a pedagogů středních škol. Tuto kapitolu autorský kolektiv považuje za stěžejní a spojuje ji s klíčovými věkovými údobími pro formování identity mladých lidí s postižením i bez něj. Kvantitativní výzkum realizovaný na základních a středních školách dokumentuje ambivalenci až mírnou pozitivitu názorové hladiny

k inkluzivnímu vzdělávání a souvislost bipolárních postojů vůči žákům/studentům s postižením s četností přímých kontaktů mezi dětmi/studenty s postižením a bez postižení. Kapitolu uzavírá pojednání o postojích vysokoškolských pedagogů k inkluzivnímu vzdělávání a k studentům s postižením, které jsou charakterizovány jako (v současné době) ambivalentní až negativní či pasivně vstřícné. Za společného jmenovatele ambivalentních postojů jak na středních tak vysokých školách považují autorky kapitoly nedostatečnou informovanost a obeznámenost s procesy inkluzivního vzdělávání. Řešením je dle autorek otevřený dialog – akademik nemusí mít obsáhlé znalosti o zdravotním postižení, ani zkušenosti pro to, aby mohl společně se studentem přímo a věcně pojmenovat problémy, které by v jím vedených kurzech mohly (vzhledem ke vzdělávacím potřebám studenta s postižením) nastat a aby mohli nacházet jejich řešení bez snižování nároků na studijní výsledky.

Poslední pátá kapitola se věnuje „neviditelným handicapům“ vysokoškolských studentů s Aspergerovým syndromem (nazývaném též „sociálním onemocněním“, provázeným obtížemi v komunikaci a sociálních vztazích a v myšlení) a se specifickými poruchami učení (s dyslexií, dysgrafií ad.).

Autorky poukazují, s odkazem na prezentovaná zjištění, na to, že překážky, které vysokoškolským

studentům s postižením nejvíce znesnadňují život a studium, nemájí těžiště v rovině technické, nýbrž v rovině společenské.

Publikace přináší aktuální informace, otázky a dilemata současného diskurzu inkluzivního vzdělávání. Přes některé diskutabilní otázky stran metodologie prezentovaných výzkumů je zajímavou a inspirativní sondou přibližující prostředí českých vysokých škol z pohledu studentů s postižením jako studentů, kteří jsou nedílnou součástí akademické obce. Přínosem publikace jsou rovněž odkazy na mezinárodní studie a výzkumy v této oblasti.

Lenka Krbutová

**Jakub Jareš, Matěj Spurný,
Katka Volná a kol.:**

*Náměstí Krasnoarmějců 2. Učitelé
a studenti Filozofické fakulty UK
v období normalizace.*

Praha: Univerzita Karlova v Praze,
Filozofická fakulta a TOGGA Praha,
2012. 400 s.

Posun badatelského zájmu o dějiny normalizační éry a vůbec celého období vlády KSČ je v české historiografii v posledních několika letech markantní a ve své podstatě velmi pozitivní a moderní, směřující od připomínání minulých křivd a utrpení protivníků režimu ke kritické reflexi různých aspektů režimu v jejich komplexnosti.

Samozřejmě bez zastírání negativ, ale postupně přece jen k revizi politopadové teze o hrstce totalitních vládců a trpících masách obyvatelstva, podloženou stále rostoucí řadou mikrohistorických analýz.

Recenzovaná publikace do zmíněného trendu výzkumu patří a to na čestné místo. I přes četné pochybnosti, které níže ještě uvedeme, jde z metodologického hlediska o velmi zajímavý a odvážný badatelský počín, srovnatelný svojí kvalitou s pracemi německé historické vědy tematicky vázanými na nacistický či komunistický (východoněmecký) systém vzdělávání, zvláště vysokškolský. S Filozofickou fakultou UK je ve výzkumu bez příkras nakládáno dle dobové definice jako s politicko-propagandistickým pracovištěm, jehož cílem bylo vychovávat ideologicky pevnou garnituru pracovníků ve školství, osvětě a propagandistické práci, případně přímo pracovníků ministerstva vnitra a dalších silových složek režimu, zvláště v případě studia archivnictví nebo jazykových kateder. Zkoumáno je tedy vlastně souznění či rozpor výše uvedené definice s realitou a to pomocí badatelsky již poměrně dobře prověřeného konceptu loajalit, tedy sociálních vztahů, které autoři přirovnávají k feudální vazalské smlouvě. Snaží se přitom o obezřetnou a co nejpřesnější práci s axiologickými pojmy jako je věrnost, podřízenost, oddanost, závislost, úcta atd. Celou knihou se vlastně prolíná snaha autorského kolektivu